

[เ ฉ อ ง จ า ก ป ก]

อรุณ แก้วประสิทธิ์

อดีตผู้ตรวจราชการกรุงเทพมหานคร

ข้าราชการบำนาญ กรุงเทพมหานคร

แม่น้ำปัตตานีช่วงสะพานเดชาขุสิต เคยเป็นแหล่งอาบน้ำชำระร่างกายของทหารญี่ปุ่น (ภาพโดย เสกสรร เสกสรรค์)

“ญีปง นาเฮะ” ญี่ปุ่นขึ้น (ที่ปัตตานี)

ผู้เขียนเกิดที่บ้านสวนหมาก ตำบลท่าข้าม อำเภอปะนาเระ เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2475 ในครอบครัวชาวนา สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีรัฐศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในช่วงหนึ่งของชีวิต ขณะกำลังเรียนอยู่ที่ปัตตานี เกิดสงครามครั้งสำคัญของโลกขึ้น สงครามนี้ส่งผลต่อทั้งประเทศไทยและชาวปัตตานี อันเป็นเรื่องที่น่าเล่าขานเพื่อคนรุ่นหลังจะได้เรียนรู้จดจำเป็นอันมาก

เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2553 นายกรัฐมนตรี มาโอโตะ คัง แห่งประเทศญี่ปุ่นได้ร่วมประกอบพิธีสักการะแก่ทหารที่เสียชีวิตสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ศาลาโบดุกันในกรุงโตเกียวเนื่องในโอกาสครบรอบ 65 ปีญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงคราม

ในขณะที่เดียวกันในวันจันทร์ ที่ 16 สิงหาคม 2553 ได้มีการจัดงานรำลึก 65 ปีวันสันติภาพไทยขึ้น ณ ลานอาคารเสรีไทยอนุสรณ์ สวนเสรีไทย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในงานนี้มีพิธีทางศาสนาอุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิตระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 การประกาศสดุดีเสรีไทยและประชาชนทั่วประเทศที่สนับสนุนและต่อสู้เพื่อเอกราชและฉายภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก” พร้อมกันทั่วประเทศ 76 จังหวัด

ก่อนที่ญี่ปุ่นจะประกาศยอมแพ้สงครามเมื่อ 15 สิงหาคม 2488 ญี่ปุ่นได้ทำสงครามกับสัมพันธมิตรซึ่งมีสหรัฐ อังกฤษ ฮอลันดา และแคนาดามาแล้ว 4 ปีตั้งแต่ 8 ธันวาคม 2484 โดยมีประเทศไทยเข้าร่วมรบกับญี่ปุ่นในฐานะเป็นสัมพันธมิตรร่วมวงศ์ ไพบูลย์กับญี่ปุ่นตั้งแต่เริ่มสงครามจนถึงวันสงบศึก ผมยังจำได้อย่างแม่นยำในวันที่ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่ปัตตานีเมื่อคืนวันที่ 8 ธันวาคม 2484

ขณะนั้น น.อ.หลวงสุนาวินวิวัฒน์ เป็นข้าหลวงจังหวัดปัตตานี ผมอายุ 9 ขวบกำลังเรียนอยู่ชั้น ป.1 ที่โรงเรียนเทศบาล 1 วัดตานีนรสโมสร มีครูสมจิตต์สินทอง เป็นครูใหญ่ ครูทองเบ็มน้องชายสามีของครูสมจิตต์เป็นครูประจำชั้น

บ้านของผมอยู่ที่กตา อาเนาะยอ ตำบลชะบารัง ใกล้กับโรงเรียนเบญจมราชูทิศ เพื่อนบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวประมงทำโป๊ะอยู่หลายครอบครัว บางคน

▲ สะพานเดชานุชิต (ภาพโดยเสกสรร เสกสรรค์)

มาจากอำเภอหัวหิน

ในคืนวันที่ 8 ธันวาคม คนปัตตานีทั้งเมืองกำลังรอให้ถึงวันงานฉลองรัฐธรรมนูญซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ 10 ธันวาคม ที่สนามข้างโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ทั้งเมืองเงียบสงัด ทุกบ้านผู้คนหลับสนิทเพราะอากาศเริ่มหนาวด้วยฝนต้นฤดูมรสุม แต่แล้วประมาทดีสามของคืนนั้น คนทั้งเมืองก็ต้องตื่นด้วยความตกใจเมื่อได้ยินเสียงปืนดังสนั่นติดต่อกันอย่างไม่ขาดระยะ

ที่บ้านของผมมีกระสุนปืนปลิวมาตกบนหลังคาแม่ต้องเอาฟูกที่นอนมาคลุมตัวผมกับพี่ชายไว้ หลังจากนั้นไม่นานก็มีเสียงตะโกนกันแข็งแ้าวว่า “ญี่ปุ่นนาเฮะ ญี่ปุ่นนาเฮะ”

พอฟ้าสว่างลูกน้องของพ่อซึ่งทำโป๊ะอยู่ด้วยกันก็วิ่งมาบอกว่าทหารญี่ปุ่นฟัน เจ๊ะและ ตายแล้ว เจ๊ะและ เป็นเพื่อนบ้านที่สนิทกับครอบครัวของผม เจ๊ะและออกเรืออวนเรือกอและมีลูกชาย 2 คน เมียเจ๊ะและกลายเป็นหม้ายในตอนเช้าวันนั้นเอง

ตอนเช้าเมื่อเสียงปืนสงบลงแล้ว ผมได้ยินชาวบ้านพูดกันว่าคนไทยเสียชีวิตหลายคน มีรองผู้บังคับการสถานีตำรวจภูธรจังหวัด เสียชีวิตในขณะนั่งรถมอเตอร์ไซด์พุ่งข้างไปตรวจแนวรบ พันโทขุนอิงคยุทธบริหาร ผู้บังคับกองพัน 42 บ่อทอง

▲ คลองสายหลักหลังชุมชนสะบารัง (ภาพโดยเสกสรร เสกสรรค์)

เสียชีวิตพร้อมกับทหารอีกหลายคน

นอกจากนั้นก็มี ครูเชื้อ วรคามิน เจ้าของโรงเรียนอนุบาลวรคามินและ “แพน” เลือดไทยยุวชนทหาร

สถานที่ราชการสำคัญๆ เป็นเขตห้ามทหารญี่ปุ่นเข้า เช่น ที่หน้าจวนข้าหลวงจังหวัดก็ปักป้ายข้อความ “ห้ามทหารญี่ปุ่นเข้า”

ครอบครัวของผมและเพื่อนๆ อีกหลายสิบคนก็ตัดสินใจอพยพหนีทหารญี่ปุ่นไปอยู่ที่บ้านคลองขุดใกล้ตำบลดอนรัก ซึ่งคิดว่าเป็นที่ปลอดภัยที่สุด พวกเราเดินเท้ากันไปตามถนนหนองจิกผ่านจวนข้าหลวงประจำจังหวัด พอไปถึงกลางทางก็พบทหารญี่ปุ่นอยู่ในสนาม เพราะที่ตรงนั้นอยู่ตรงข้ามกับด่านกักสัตว์ที่หน่วยหนึ่งของทหารญี่ปุ่นชั้นพอดี ใกล้ๆ กันมีรถบรรทุกตระกร้ออยู่ในสภาพไฟลุกไหม้จนไหมแล้วอยู่คันหนึ่ง ใกล้ๆ รถมีปลอกกระสุนอยู่เกลื่อนกลาด

ผมสังเกตเห็นว่าทหารญี่ปุ่นเกือบทั้งหมดเป็นคนหนุ่ม มีอยู่คนหนึ่งยื่นขนมปังให้เด็กๆ ในกลุ่มของพวกเราเป็นการแสดงความเป็นมิตร พวกเราก็รับมากินเพราะไม่ได้กินอะไรมาเลยตั้งแต่เช้า

พวกเราตกลงเปลี่ยนทางวกไปทางวัดใหม่ (วัดนพวงศาราม) แล้วเดินเลียบแม่น้ำไปทางบ้านปะกาอะรัง มีบ้านหลังหนึ่งไม่มีคนอยู่ เจ้าของบ้านคง

เตลิดหนีไปแล้วตั้งแต่ได้ยินเสียงปืน พวกเราก็เข้าไปอยู่ในบ้านแล้วทำอาหารกินกัน บางคนเอาเบ็ดที่เจ้าของบ้านทิ้งไว้ไปตกปลาหมอได้มาเป็นกับข้าวบ้าง พวกเรากินนอนอยู่ที่บ้านหลังนั้นสองคืน ทางบ้านก็เอาเรือมารับกลับไป

ในปีการศึกษา พ.ศ. 2484 นักเรียนทั่วประเทศไม่ต้องสอบไล่ ทุกคนได้ผ่านขึ้นไปเรียนชั้นต่อไปแบบยกชั้น นักเรียนรุ่นนั้นจึงเรียกกันว่า “รุ่นโดโจ” ตามชื่อของนายพลโดโจนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่น (นักเรียน ป.1 รุ่นโดโจ ปัจจุบันนี้ยังมีชีวิตอยู่ 3 คน หญิง 2 ชาย 1)

เมื่อโรงเรียนของผมเปิดเรียน ผมและเพื่อนๆ จึงได้เลื่อนชั้นขึ้นไปเรียน ป.2 มีครูชนิษฐ์ ณ สงขลา ภรรยาของนายแพทย์เจริญ สีบแสง (ขุนเจริญวรเวช) นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองปัตตานีเป็นครูประจำชั้น เพื่อนร่วมชั้นเรียนของผมทั้งชายหญิงยังอยู่กันครบ ครุสมจิตต์ยังเป็นครูใหญ่อยู่ตามเดิม แต่ครอบครัวของเพื่อนบางคนได้รับผลกระทบจากสงคราม เช่น ประทีป ที่กลายเป็นลูกกำพร้าพ่อเพราะบิดาคือรองผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดเสียชีวิต

ปัตตานีกลับมาีสภาพสงบเหมือนเก่าแล้ว สิ่งแปลกใหม่ที่พวกเราได้เห็นจากปรากฏการณ์นี้ก็คือเห็นทหารญี่ปุ่นลากดาบซามูไรไปตามตลาดต่างๆ เข้ามีทหารญี่ปุ่นนุ่งผ้าเตี่ยวผืนเตี่ยวลงไปอาบน้ำที่เชิงสะพานเตชานุชิตอยู่เป็นประจำ

ในที่สุดทหารญี่ปุ่นที่ตั้งค่ายพักอยู่ที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศก็เดินทางลงไปทางโกตาบารู รัฐกลันตัน เพื่อสมทบกับกองทหารที่ยกพลขึ้นบกที่โกตาบารู

การขาดแคลนอาหารที่จำเป็น เช่น ข้าวสาร ไม้ขีดไฟ ตลอดจนเสื้อผ้า ทำให้ทางการต้องออกบัตรปันส่วนให้แต่ละครอบครัวมากน้อยตามจำนวนคนในบ้าน กระดาษเป็นของหายากและแพงมากเพราะเดิมสั่งเข้า

▲ ชุมชนย่านสะบารังปัจจุบัน (ภาพโดยเสกสรร เสกสรรค์)

มาจากต่างประเทศ หนังสือบางเล่มจึงต้องใช้กระดาษที่ทำจากเยื่อไม้ไผ่แทน เสื้อผ้านักเรียนบางคนต้องปะและซุนจึงใช้การได้ ผ้าใบก็ตัดเป็นกางเกง เมื่อถูกครูดี้ก็มีเสียงดังแปลกๆ จนเป็นที่ขบขันของเพื่อนๆ

ส่วนอาคารต่างๆ ในโรงเรียนเบญจมราชูทิศที่ทหารญี่ปุ่นเข้าพักนั้นเสียหายมาก หน้าต่างถูกทหารญี่ปุ่นพังเอาไม้มาเป็นเชื้อเพลิงหุงอาหาร เครื่องดนตรีซึ่งเป็นแถวของโรงเรียนเหลือไม้ก็ขึ้น

ในโรงเรียนเบญจมราชูทิศนั้น แต่เดิมนั้นมีอนุสรณ์ถึงสงครามครั้งนี้อีกอย่างหนึ่งก็คือ ป้ายคอนกรีตจารึกชื่อทหารญี่ปุ่นที่เสียชีวิตจากการรบในวันยกพลขึ้นบก 8 ธันวาคม 2484 ตอนนั้นป้ายนี้ตั้งอยู่ที่สนามฟุตบอล ต่อมาเมื่อ พ.ศ.2490 ทางทหารญี่ปุ่นได้ขอแรงให้นักโทษจากเรือนจำปัตตานีเคลื่อนย้ายไปที่แม่น้ำปัตตานีใกล้เชิงสะพานเดชาอนุชิต

ข้อมูลและเอกสารอ้างอิง

อาเคโตะ นากามูระ. 2546. ผู้บัญชาการชาวพุทธ ความทรงจำของนายพลนากามูระ เกี่ยวกับเมืองไทยสมัยสงครามเอเซียบูรพา. แปลโดย เออิจิ มูราชิม่า, นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. กรุงเทพมหานคร : ธรรมศาสตร์
นิตยสารสารคดี ฉบับ 50 ปี สงครามโลกครั้งที่ 2. 11 : 126 (สิงหาคม 2538).